

न्यूज़ लेटर

उत्तर प्रदेश पुलिस रेडियो

विशेषांक

स्व० छत्रपति जोशी

जन्म : 23.07.1922
निर्वाण : 28.08.1990

अलंकरण

- पद्मश्री : 1983
- पदक / सम्मान चिन्ह
- विशिष्ट सेवा पदक
- दीर्घकालीन सराहनीय सेवा के लिए राष्ट्रपति का पुलिस एवं अग्नि सेवा पदक
- समर सेवा पदक
- पूर्वी स्टार पदक
- स्वतंत्रता रजत जयंती पदक

23 जुलाई 1922

वर्ष 1942

वर्ष 1944

वर्ष 1944–1949

वर्ष 1949–1971

वर्ष 1971–1982

वर्ष 1982–1985

28 अगस्त 1990

- : जन्म (अल्मोड़ा, उत्तराखण्ड)। इंटरमीडिएट तक शिक्षा अल्मोड़ा में।
- : विज्ञान में स्नातक (बी.एस.सी.), काशी हिन्दू विश्वविद्यालय, वाराणसी।
- : स्नातकोत्तर (बीतार) {एम.एस.सी. (वायरलेस)}, इलाहाबाद विश्वविद्यालय।
- : पुणे व अहमदाबाद में भौतिक अनुसन्धान प्रयोगशाला में डॉ विक्रम साराभाई अनुसन्धान—सहायक, आकाशीय किरणों पर अनुसन्धान।
- : उत्तर प्रदेश पुलिस रेडियो संगठन में राज्य रेडियो अधिकारी, तत्पश्चात् उपमहानिरीक्षक। भारत का सर्वोच्च पुलिस रेडियो तात्त्वम्य स्थापित किया। तत्पश्चात् भारत सरकार में अपनी सेवाएँ दीं। भारतीय पुलिस विशिष्ट सेवा पदक, दीर्घकालीन सराहनीय सेवा के लिए राष्ट्रपति का पुलिस व अग्नि सेवा पदक तथा गणतंत्र पदक से विभूषित। रूसी भाषा में डिप्लोमा।
- : भारत सरकार में निदेशक, पुलिस दूरसंचार तथा महानिरीक्षक (संचार) सीमा सुरक्षा बल। केन्द्र के पुलिस तथा अर्ध-सैनिक बलों की संचार व्यवस्था का विस्तार तथा आधुनिकीकरण। भारत को बाहरी संसार से इंटरपोल के माध्यम से जोड़ा। समर सेवा पदक, पूर्वी स्टार पदक व स्वतंत्रता रजत जयंती पदक से सम्मानित। 1976 से 1981 तक यू.पी. इलेक्ट्रानिक्स कार्पोरेशन (अपट्रान) के अध्यक्ष। आई.ई.टी.ई. के अध्यक्ष तथा विशिष्ट फैलो व अन्य अंतर्राष्ट्रीय संस्थाओं के फैलो। भीमताल (उत्तराखण्ड) में “टेलीट्रानिक्स” नाम से टेलीविजन उत्पादन हेतु कारखाने की स्थापन।
- : नवे एशियाई खेलों (एशियाड 1982) के लिये इलेक्ट्रानिक संचार एवं व्यवस्था हेतु सलाहकार (संचार)। इलेक्ट्रानिक स्कोरबोर्ड को भारत में पहली बार लाकर जवाहर लाल नेहरू स्टेडियम, नई दिल्ली में लगाया। खेलों में इलेक्ट्रानिकी सहायता को लेकर एक नए युग का सूत्रपाता किया, जिनमें सीसीटीवी शामिल था। इन योगदानों के पश्चात् “पद्मश्री” से सम्मानित। पत्पश्चात् गुटनिरपेक्ष शिखर सम्मेलन के पश्चात् राष्ट्रमंडल प्रमुखों के सम्मेलन में विशाल संचार व्यवस्था को मूर्तरूप देने के लिए सलाहकार, संचार के रूप में पुनः आमंत्रित।
- : महाप्रयाण, लखनऊ।

જન્મ

સન् 700 કે લગભગ કુમાऊં મેં ચંદ્રવંશી રાજા સોમચન્દ્ર દ્વારા ચમ્પાવત મેં ચન્દ્ર રાજવંશ સ્થાપિત કિયા ગયા। ઉનકે મંત્રી ઉન્નાવ જિલે કે ગર્ગોત્રી કાન્યકુબ્જ બ્રાહ્મણ પં. સુધાનિધિ ચૌબે થે। શ્રી ચૌબે ચમ્પાવત મેં સેલાખોલા નામક સ્થાન પર રહતે થે, વ વહીં રહને સે સેલાખોલા કે જોશી (જ્યોતિષી, જ્યોતિર્વિદ) કહલાયે। સન् 1565 મેં રાજધાની અલ્મોડા સ્થાનાન્તરિત હુઈ, તબ ઇનકે વંશજ અલ્મોડા કે નિકટ જ્ઞિજાડ મેં બસ ગયે જો બાદ મેં જ્ઞિજાડ કે જોશી ભી કહલાયે। ઇસી વંશ મેં પ્રયાગદાસ જોશી, રાજા બાજ બહાદુરચન્દ્ર (1638–78) કે ચૌથે દફતરી વ ઉનકે પુત્ર ભવદેવ જોશી, રાજા ઉદ્યોતચન્દ્ર (1678–98) કે નિઝી સચિવ બને।

ઇસી વંશ કી અગલી પીઢીઓ મેં પં. જ્વાલાદત્ત જોશી (1856–1926) હુએ જો ગવાલિયર કે રાજા માધવરાવ સિંહિયા કે દીવાન તથા શિક્ષામંત્રી થે તથા તત્કાલીન નૈનીતાલ ન્યાયાલય મેં વકીલ ભી। ઇનકે પુત્ર પં. હરિશચન્દ્ર જી (પ્રયાળ 1963) અલ્મોડા કે પ્રસિદ્ધ ફૌજદારી વકીલ થે। હરિશચન્દ્રજી કે પાંચ પુત્ર હુએ જિનમેં છત્રપતિ જી જ્યેષ્ઠ પુત્ર થે।

છત્રપતિ જી કા જન્મ 23 જુલાઈ, 1922 કો અલ્મોડા કે સેલાખોલા મોહલ્લે મેં હુઆ।

શિક્ષા

5 વર્ષ કી આયુ મેં અક્ષરારામ્ભ સે કક્ષા 7 કે સમકક્ષ તક શિક્ષા દીક્ષા ઘર પર હી ગૃહ શિક્ષકોં દ્વારા હુઈ। એક શિક્ષક (શ્રી જગન્નાથ જોશી) ને અંકગણિત વ બાદ મેં મેં ભૂગોળ પડાયા।

છત્રપતિ જી ને 1935 મેં ઇંટરમીડિએટ કી પરીક્ષા ઉત્તીર્ણ કી।

1939 મેં છત્રપતિ જી ને કાશી હિન્દુ વિશ્વવિદ્યાલય મેં વિજ્ઞાન સ્નાતક કે પાઠ્યક્રમ મેં સાંખ્યિકી, વિદ્યુત ચુમ્બકત્વ તથા વિદ્યુત રસાયન વિષય લિએ। ઇન્હોને કૈમ્બ્રિજ કે ગળિતજ્જ પ્રો. વી.વી. નાર્લીકર, વિદ્યુત ચુમ્બકત્વ કે પ્રો. આસંદી વ વિદ્યુત રસાયનિકી કે પ્રો. એસ.એસ. જોશી સે શિક્ષા ગ્રહણ કી। 1942 મેં છત્રપતિ જી ને ઇલાહાબાદ વિશ્વવિદ્યાલય સે સ્નાતકોત્તર ભૌતિકી (બેતાર) મેં પ્રવેશ લિયા। યહીં પર ભૌતિકી કે વિભાગાધ્યક્ષ પ્રો. કે.એ.સ. કૃષ્ણન ને પાઠ્યક્રમ કે અતિરિક્ત આધુનિક ભૌતિકી વ વિશેષ રૂપ સે ધાતુ-સિદ્ધાન્ત કે બારે મેં પડાયા।

નૈસર્ગિક પ્રતિભા

1935 મેં ઇંટરમીડિએટ કી પરીક્ષા ઉત્તીર્ણ કરને સે પહલે હી 13 વર્ષ કી આયુ મેં હી રેડિયો સેટ બનાના સીખ લિયા થા। જિસકે દ્વારા યે તત્કાલીન બમ્બિંશેયર બાજાર કી સૂચનાએં એકત્ર કરકે અપને ચાચા જી કો રાનીખેત મેં દિયા કરતે થે। બાદ મેં દ્વિતીય વિશ્વ યુદ્ધ કે દૌરાન અંગ્રેજ સરકાર દ્વારા પ્રતિબંધિત બર્લિન, રોમ, ટોક્યો કે સામચાર ભી સુના કરતે થે। બીબીસી કે અતિરિક્ત, ઇન કેન્દ્રોં કો સુનને પર હી વિશ્વ યુદ્ધ કી સહી રિથ્ટિ કા અનુમાન હોતા થા।

છત્રપતિ જી કે અંદર પ્રયોગ કરને કે લિયે રહે ગયે ઉપકરણો કો મરમ્મત કરકે ઠીક કર દેને કી સ્વાભાવિક પ્રતિભા થી। યહ તબ ઔર અધિક વિકસિત હુઈ જબ પ્રયોગશાલા મેં વિભિન્ન પ્રકાર કે ઉપકરણો કો ખોલને ઔર વાપસ જોડને મેં અપને ભૌતિકી કે અધ્યાપક કી સહાયતા કરને લગે। કાલાન્તર મેં રડાર સેટ, સંચાર ઉપકરણ ઔર જટિલ પ્રકાર કે જોંચ ઉપકરણ ઠીક કરને કે લિયે સ્વેચ્છા સે સ્વયં કો પ્રસ્તુત કરને કી યોગ્યતા આઈ।

1935 મેં અલ્મોડા મેં રાજકીય ઇણ્ટર કાલેજ મેં શિક્ષા લેતે સમય ઇન્હોને છાત્ર સમ્પાદક કા કાર્ય કિયા વ "ટેલીવિઝન" શીર્ષક સે એક લેખ લિખા જિસમે ઉલ્લેખ કિયા કી એક દિન એસા આએગા જબ ઘર-ઘર મેં ટેલીવિઝન હોગા। જબકી તબ તક ટેલીવિઝન કા પિકવર ટ્યૂબ ભી વિકસિત નહીં હો પાયા થા। લગભગ 40 વર્ષ બાદ વે ઉત્તર પ્રદેશ કી સુપ્રસિદ્ધ ટેલીવિઝન કમ્પની "અપટ્રાન" કે અધ્યક્ષ બને સાથ હી ભીમતાલ (ઉત્તરાખણ્ડ) મેં ભી એક ટેલીવિઝન ફેકટ્રી લગાઈ જિસકા નામ "ટેલીટ્રોનિક્સ" થા।

માનસરોવર યાત્રા હેતુ અલ્મોડા સે ગુજરને વાલે તીર્થયાત્રિયો સે યહ હિમાલય કે ભૂગોળ, મૌસમ, પણું-પણી, પેડ્ઝ-પોંદો ઔર વહીં કે સમ્ભાવિત ખતરોં કે બારે મેં પૂછા કરતે થે। ઇસ જ્ઞાન કા ઉપયોગ કરકે ઇન્હોને હિમાલય વર્તત શ્રુંખલા પર રેડિયો સ્ટેશન લગાયે।

સન् 1930 કે દશક મેં અલ્મોડા નગર મેં તેલ વ મિટ્ટી કે તેલ કે લૈંપ તથા મોમબત્તી સે પ્રકાશ કિયા જાતા થા। એક દુકાન મેં દિલ્લી સે ટાર્ચ લાઈ ગયી જિસને સનસની ફેલા દી। યહીં એક, દો, યહીં તક કી સાત સેલોં તક કી ટાર્ચો મિલતી થીં। ઇન્હોને ઉપયોગ કિયે હુએ બેકાર સેલોં કો કાટકર દેખા કી અન્દર ક્યા હોતા હૈ। ફિર ડિબ્બે-બર્તનોં કી સહાયતા સે ગીલે વ સૂછે સેલ બનાયે, ઔર દો કમરોં મેં સંગીત વાદ્યોને કે તાંબે કે તારોં સે વાયરિંગ, પીતલ કી પત્તિયોને સે સ્વિચ વ ટાર્ચ કે બલ્બોની કા ઉપયોગ કર આપાતકાલીન પ્રકાશ વ્યવસ્થા પ્રણાલી સમ્પૂર્ણ કર દી।

વર્ષ 1938 મેં પં. ઉદય શંકર ને અલ્મોડા મેં એક સાંસ્કૃતિક કેન્દ્ર ખોલા। ઇનકે દલ મેં ઇનકે ભાઈ પં. રવિશંકર વ અનેક જાને-માને કલાકાર થે। છત્રપતિ જી ને ઇન સખી કો દેખા-સુના, વ પં. ઉદય શંકર સે પ્રેરણ લેકર છાયા મંચન ભી સીખા। વર્ષો બાદ ઇસકા સફળ નિર્દેશન પુલિસ રેડિયો મુખ્યાલય મેં કિયા જિસમે રામાયણ વ મહાભારત કે અંશ એવં શિવતાણ્ડવ કે મંચન થે। 1945 મેં અહમદાબાદ મેં ડાયું વિક્રમ સારાભાઈ કી પત્તી મૃણાલિની કે સાંસ્કૃતિક કાર્યક્રમોને મેં મંચ-વ્યવસ્થા, ધ્વાની વ પ્રકાશ-સંયોજન કા પ્રભાર ભી નિષ્પાદિત કિયા।

ક્રિકેટ ખેલને કે લિએ બચપન મેં યે શ્રી દેવકીનન્દન પાંડે (સમાચાર વાચક) જૈસે મિત્રોને કે સાથ મિલકર કલબ બનાકર ખેલતે, જો ઇન્હેં વિદ્યાલય કે 'કાલેજ એલેવેન' સ્તર તક લે ગયા। 1939 મેં કાશી હિન્દુ વિશ્વવિદ્યાલય મેં ઇન્હોની મધ્યમ પેસ બોલર યોગ્યતા કો દેખતે હુએ મહારાજકુમાર વિજયનગરમ (વિજી) દ્વારા ઇન્હેં યુનિવર્સિટી એલેવેન મેં પ્રવેશ દિયા ગયા।

શોધ કાર્ય

છત્રપતિ જી મણ દેશ સેવા કી ઉત્કટ અમિલાષા થી। સર સી.વી. રમણ કે શિષ્ય વિક્રમ સારાભાઈ ને પુણે મણ એક આકાશીય કિરણ પ્રયોગશાળા ખોલી થી વ ઉન્હેં કૈન્બિજ પ્રસ્થાન કરને સે પહેલે કિસી યોગ્ય પ્રભારી કી ખોજ થી। પ્રો. કૃષ્ણન ને છત્રપતિ જી કી યોગ્યતા કો દેખતે હાએ સર સી.વી. રમણ સે સિફારિશ કી જિસ પર સાક્ષાત્કાર કે લિએ બુલાવા આ ગયા। સાક્ષાત્કાર કરને વાલો મણ પ્રો. સી.વી. રમણ, પ્રો. હોમી ભામા તથા સારાભાઈ સમીક્ષિત થે, જિન્હોને છત્રપતિ જી કે શાસ્ત્રીય ભૌતિકી, આધુનિક ભૌતિકી તથા પ્રાયોગિક ભૌતિકી કે જ્ઞાન કી કઠિન પરીક્ષા લી। સાક્ષાત્કાર કી સફળતા કે બાદ વે પુણે કે મૌસમ વિભાગ કાર્યાલય મણ સ્થિત ભૌતિક અનુસ્થાન પ્રયોગશાળા સે જુડ્ધ ગયે।

1945 મણ યે પુણે ચલે ગએ। પ્રયોગશાળા, મૌસમ વિભાગ કે એક તહ્ખાને સ્થિત થી। કામ થા—એક આકાશીય કિરણ દૂર્ભીન કા સંચાલન કરના, જિસસે દિન મણ હોને વાલે મેસાન કે બદલાવોં કો માપા જા સકે, સાથ હી ગાઇગર—મુએલર કાઉંટરોં કા ઉત્પાદન ઔર ક્વેંચર, સ્કેલર, કાઉંટર, કાંસ્ટેન્ટ વોલ્ટેજ સપ્લાઈ આદિ કે ઇલેક્ટ્રોનિક સર્કિટોં કા વિકાસ કરના। વર્ષ 1945 મણ હી ઇસ પ્રયોગશાળા કો દેખને ભારત કે તત્કાલીન વાઇસરાય લાર્ડ વેવલ આયે। એક વર્ષ બાદ પી0આર૦એલ૦ પ્રયોગશાળા અહમદાબાદ સ્થાનાન્તરિત હો ગયી। યહું ઇસે દેખને પણ નેહરૂ ભી આયે। ઇસી સમય પર છત્રપતિ જી ને એક અનુસ્થાન પત્ર પ્રકાશિત કિયા। “આયનમંડલ પર સૂર્ય ગ્રહણ કા પ્રભાવ”। ઇસમેં યહ તથય પ્રકાશિત કિયા ગયા કી કળિકા ગ્રહણ આયનમંડલ પર અપના પ્રભાવ દ્વારા ગ્રહણ સે લગ્ભગ એક ઘંટે પહેલે હી ડાલ દેતા હૈ। બાદ મણ પુલિસ રહતે હુએ 1953 મણ ઇન્હોને સ્વચાલિત બહુ—આવૃત્તિ આયોનોસ્ફેરિક સાઉંડર કા નિર્માણ કિયા।

1949 મણ ઇન્હોને અતિરિક્ત પુલિસ બેતાર અફસર (અપર પુલિસ અધીક્ષક કે સમકક્ષ) પદ પર લખનાંજ મણ પદભાર ગ્રહણ કિયા।

દેશ સેવા એવં ઉપલબ્ધિયાં

1. મહાત્મા ગાંધી કી હત્યા કે બાદ ભારત સરકાર કે નિર્દેશ પર પ્રધાનમંત્રી કી રાજ્ય યાત્રાઓ મણ સુરક્ષા વ્યવસ્થા કો સુદૃઢ બનાને હેતુ પથપ્રરદ્શક, રક્ષક વ અતિવિશ્િષ્ટ વ્યક્તિ કે વાહનોં કે બીચ આપસી સંચાર સ્થાપિત કરકે ઉસે નગર કે પુલિસ નિયંત્રણ કક્ષ સે જોડને કા કાર્ય છત્રપતિ જી ને

વર્ષ 1950 મણ વિશિષ્ટ પ્રકાર કે ઉપકરણ વ ઐન્ટેના વિકસિત કરકે સમ્પન્ન કર દિયા। બાદ મણ સતર્કતા બ્યૂરો કે આગ્રહ પર ઇસકો ઔર અધિક ઉન્નત કિયા।

2. વિશાલ જનસભાઓં મણ જનસમ્બોધન પ્રણાલી કો અકાઠ્ય રૂપ સે વિશવસ્તીનીય બનાયા।

3. લાહોર કા એક બેતાર સન્દેશ પકડા જિસસે પતા ચલા કી રાવલપિંડી સે પણ નેહરૂ કી હત્યા કરને કે લિએ કુછ લોગ ભારત ભેજે જા રહે હું।

4. વર્ષ 1950 મણ ઇન્હોને ઉત્તર પ્રદેશ—તિબ્બત સીમા પર 11000—16000 ફીટ કી ઊંચાઝ્યો પર સ્થિત ચૈકિયોં મણ પુલિસ બેતાર સ્ટેશન ખોલે। 16000 ફીટ કી ઊંચાઝ્યો પર બૈટરી વાલે વાયરલેસ સેટ કામ નહીં કર સકતે, ક્યોંકિ વહું બૈટરી જમ જાતી હૈ વ ઉસકે ચાર્જર કો ચલાને કે લિએ પર્યાપ્ત ઑક્સિજન ભી ઉપલબ્ધ નહીં હોતી। છત્રપતિ જી ને ઇસકે લિએ સ્વચાલિત બૈટરી જનરેટર કા ઉપયોગ કિયા વ મિલમ, ગર્બયાંગ, નિલંગ, નીતી, માણા, કુથી વ બેદાંગ જૈસે દુર્ગમ ક્ષેત્રોં મણ બેતાર સ્ટેશન સ્થાપિત કરાયે। ઇસસે ભારત—તિબ્બત સીમા પર સંચાર વ્યવસ્થા સ્થાપિત હુઈ વ સીમા સુરક્ષા તથા સ્થાનીય લોગોં કી સમસ્યાઓં કા પ્રશાસનિક નિદાન આરમ્ભ હો સકા।

5. વર્ષ 1952 મણ ઇન્હોને રેડિયો મુખ્યાલય મણ એક “શોધ વ વિકાસ” ઇકાઈ ખોલી જિસમે ઇલેક્ટ્રોનિક સર્કિટ વ સહાયક ઉપકરણોં કા વિકાસ આરમ્ભ હુઆ।

6. ઇન્હોને બેકાર પઢે હવાઈ જહાજોં મણ સે બૈટરિયોં વ ઉપકરણ કૌડિયોં કે મોલ ખરીદે વ મરમ્મત કર ઉન્હેં કામ લાયક બનાયા।

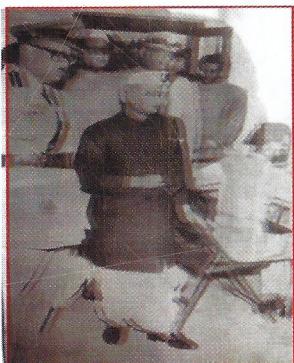
7. ચમ્બલ દસ્યુ ઉન્મૂલન, બાઢ નિયંત્રણ વ કુભ્ર મેલા ભીડ નિયંત્રણ જૈસે અવસરોં પર સંચાર વ્યવસ્થા કા સમાધાન નિકલા।

8. તિબ્બત ક્ષેત્ર મણ કિએ ગએ કાર્યોં કે આધાર પર ભારત સરકાર ને છત્રપતિ જી કો ભારત કે ઉત્તર પૂર્વી રાજ્યોં (જિસમે બોમડિલા ભી થા) મણ ભી સંચાર વ્યવસ્થા સુધારને કા કાર્યભાર સૌંપા, જિસે ઇન્હોને સફળતાપૂર્વક કર દિયા। ઇસકે બાદ ઇન્હોને ભારત—ભૂતાન સંચાર વ્યવસ્થા સ્થાપિત કી।

9. પર્વતોં કી ઊંચાઝ્યોં પર સીમા સુરક્ષા કે લિએ ગઠિત વિશેષ પુલિસ બલ મણ ઇન્હોને ઉન્નત સંચાર વ્યવસ્થા પ્રદાન કરાયી તથા ઉત્તર પ્રદેશ કે પર્વતીય ક્ષેત્રોં (અબ ઉત્તરાખણ્ડ રાજ્ય કે અન્તર્ગત) મણ બહુત સે અચલ વ સચલ બેતાર કેન્દ્રોં કી સ્થાપના કરાયી।

10. વર્ષ 1960 મણ પુલિસ બેતાર કા અપના મુખ્યાલય મહાનગર, લખનાંજ મણ સ્થાપિત હુએ, જિસમે સંચાર ક્ષેત્ર કે વિકાસ કે લિએ સખી મૂલભૂત સુવિધાએ જૈસે વિશાલ કાર્યશાળા, તકનીકી પ્રશિક્ષણ વિદ્યાલય, પુસ્તકાલય, મનોરંજન તથા આવાસ કાલોની સ્થાપિત કીં। ભારત ભર સે બેતાર તકનીશિયન યહું આકર પ્રશિક્ષિત હુએ।

11. વર્ષ 1961 મણ છત્રપતિ જી કે પ્રયાસોં સે સચલ નિયંત્રણ કક્ષ કા નિર્માણ હુએ। સાથ હી રેડિયો પેટ્રોલ કાર' નગરોં મણ આરમ્ભ હુઈ। ઇસ મુખ્યાલય કે દેખને કે લિએ ભારત કે દો પ્રધાનમંત્રી – પણ જવાહર લાલ નેહરૂ વર્ષ 1963 મણ તથા શ્રી લાલ બહાદુર શાસ્ત્રી વર્ષ 1965 મણ આયે।

12. वर्ष 1965 में भारतीय सीमाओं में शत्रुओं की घुसपैठ को रोकने हेतु सीमा सुरक्षा बल का गठन हुआ। इसकी संचार व्यवस्था को स्थापित करने के लिए छत्रपति जी को महानिरीक्षक (संचार) का पदभार सौंपा गया।

13. निदेशक (पुलिस समन्वय) का पदभार भी ग्रहण किया जिसमें अंतर्राजीय पुलिस संचार व इंटरपोल आते हैं।

14. सीमा सुरक्षा बल की अति विशाल संचार व्यवस्था प्रणाली स्थापित करके उसे चाक-चौबंद किया, जिससे भारत-पाक युद्ध में सहायता मिली। आते हुए शत्रु के लड़ाकू वायुयानों का पता चार मिनट से पहले ही लगने लगा व हमारी वायुसेना ने शत्रु के टैंकों को भारी क्षति पहुँचाई।

15. शान्तिकाल में विहार में हड़ताली रेल कर्मचारियों की तोड़-फोड़ व कोयला बेल्ट में उत्पन्न हुई विकट समस्याओं का सीमा सुरक्षा बल संचार माध्यम द्वारा नियंत्रण किया गया।

16. वर्ष 1971 में ही केन्द्रीय जाँच ब्यूरो के आग्रह पर इन्होंने दिल्ली में एक इंटरपोल स्टेशन खोला, जिससे अन्तर्राष्ट्रीय अपराधियों से सम्बन्धित सूचनाओं का आदान-प्रदान विश्व के देशों के साथ दूरसंचार माध्यम से हो सके।

17. छत्रपति जी ने पुलिस व सीमा सुरक्षा बल संचार व्यवस्था बनाने के अतिरिक्त बाढ़-नियंत्रण में प्रयुक्त नावों के लिए सर्चलाइटों का निर्माण, असामाजिक तत्वों द्वारा नगर में बिजली काट दिये जाने की स्थिति में अत्यन्त सर्ते पेट्रोल जेनरेटरों का आपातकालीन उपयोग, पत्थरबाजी से बचने हेतु पुलिसजनों के लिए एल्युमीनियम की उन्नत प्रकार की शील्ड, दंगा-नियंत्रण के लिए प्लास्टिक-बुलेट, अँसू गैस के ग्रेनेड व स्वयं उससे बचने के लिए उपकरण, बिजली का झटका देनेवाला इलेक्ट्रॉनिक बैटन, तथा भीड़ को सम्बोधित करने के लिए उन्नत ऑडियो एम्प्लीफायर का भी विकास किया।

18. वर्ष 1971 में भारत-पाकिस्तान युद्ध के दौरान यह देखा गया कि लाहौर टेलीविजन से प्रधानमंत्री के विरुद्ध प्रचार प्रसारित किया जा रहा है, जिसे अमृतसर में देखा जा सकता है। इसे रोकने के लिए इन्होंने जैमर लगा दिए, जिससे पाकिस्तानी प्रसारण बंद हो गया।

19. वर्ष 1976 आते-आते दूरसंचार क्षेत्र में इतना विकास हो गया कि टोक्यो तथा पेरिस के बीच भी, दिल्ली के स्टेशन के कारण, संचार सुगमता से होने लगा जो तब तक सम्भव नहीं था।

20. वर्ष 1982 में नवें एशियाई खेलों व इसके बाद NAM व CHOGM में भी संचार व्यवस्था का प्रबन्धन इन्होंने किया।

21. वर्ष 1983 के अंत तक छत्रपति जी NAM तथा CHOGM के कार्यों को सफलतापूर्वक सम्पन्न कर चुके थे।

22. वर्ष 1985 में ये उत्तर प्रदेश सरकार के इलेक्ट्रॉनिक्स विभाग के सलाहकार नियुक्त किये गये। इसके साथ ही ये अपट्रॉन समूह की कम्पनियों के अध्यक्ष के रूप में कार्य करते रहे।

छत्रपति जी का दृष्टिकोण

छत्रपति जी का यह मानना था कि भारत जैसे पिछड़े देश में प्रगतिशील व अग्रगामी दृष्टिकोण कोई सामान्य या रोजमरा की वस्तु नहीं होती है, अपितु यह असाधारण व्यक्तियों तक ही सीमित हुआ करती है, तथा इन व्यक्तियों के विचार अपने समय से बहुत आगे के होते हैं। इनका यह दृढ़ विश्वास था कि जैसे-जैसे देश की प्रगति होती जाएगी, भविष्यवादी सोच वाले लोग बढ़ते जाएँगे, तथा विज्ञान व तकनीकी में सामान्य लोगों की रुचि वेग से बढ़ेगी। स्व० छत्रपति जी का सिद्धान्त था – योजना बनाते समय लकीर नहीं पीटनी चाहिए व जड़ता के बजाय लचीलापन होना चाहिए।

सम्मान

स्व० छत्रपति जोशी जी नवें एशियाई खेलों (एशियाड 1982) के लिये इलेक्ट्रॉनिक संचार, इलेक्ट्रॉनिक स्कोरबोर्ड व सीसीटीवी की व्यवस्था एवं सफल संचालन हेतु “पद्मश्री” से सम्मानित किये गये।

विशेष आमार – श्री अरविन्द जोशी पुत्र स्व० २० छत्रपति जोशी एवं डॉ सीमा जोशी पुत्र क्यूं स्व० छत्रपति जोशी। सम्पादन एवं डिजाइन – श्री सत्य प्रकाश सिंह, उप महानिरीक्षक (पुलिस दूरसंचार) एमसीआर। छायांकन सहयोग–श्री अख्तर अली, रेडियो उप निरीक्षक। डिजाइन सहयोग – श्री अजय कुमार सोनकर, प्रधान परिचालक।

प्रतियाँ – 300